

TARTIŞMA

Öncülüğü üstlenmiş çabaların sanat dergilerinde çokça örneklerini bulmak olanaklıdır. Sanat, özünde bir yeniden yaratım çabası olduğuna göre bu öncülük çabaları da yaratmanın yeni yollarını arayış üzerinde gelişir.

Bir bilim, bir yerbilimi dergisinde öncülüğün neden gereksinildiği, nasıl gerçekleştirildiği üzerine gidilmesi gereken ilginç bir durum.

Yüzyılımızın başları ve daha öncelerinde yerbilimlerinde yöntem tartışmaları yaygın kalmış. Ama son onyılların son derece hızlı bilgi birikimi ve kuramsal çalışmalar sırasında bu birikimin yüzyılın başlarında bilimsel yöntem bakımından ulaşılan 'statüko'yu ne yönde etkilediğinin pek tartışılmadığı görülmekte.

İşte "Catastrophist Geology" bu anlamda bir öncü sayılabilir. Küllenmiş bir tartışmayı yeni verilerle canlandırma çabasında. Yeryuvarının geçmişindeki süreçleri nasıl yorumlayabilir, nasıl yeniden tasarlayabiliriz? Şimdi gözlemleyebildiğimiz süreçler geçmişin açıklamasını da bize verirler mi? Yoksa yeryuvarı tüm geçmişi boyunca evriminde en çok beklenmedik, birdenbire ortaya çıkan olaylarla, yıkımlar ve tufanlarla mı etkilenmiştir? Derginin inceleme olanağını bulabildiğimiz ilk iki sayısında yerbilimlerinin çeşitli alanlarından yeni verilerle, bu kez daha nesnel kalınarak beklenmedik, ani olayların yeryuvarının evrimi içindeki önemi ve bu tür sıçramaların niteliği tartışılmakta.

İlk sayıların getirdiği oturmamışlık ya da bu konuda katkıda bulunacak olan bilim adamı kadrosunun ancak Dergi'nin çıkmasından sonra yavaş yavaş onun çevresinde oluşmaya başlamasından olabilir, henüz tezlerde bir sistemlilik yok. Bu açıdan eleştiriye de pek hazır değil denebilir. Şimdilik hiç değilse geçmişteki Katastrofist - Yıkımcı görüşlerin kaynaklandığı idealist ve dinci felsefe temelinin yerini bu çıkışta açıkça maddeci temelin aldığı; buna karşılık da bu maddeciliğin mantıksal yönteminin henüz belirmediği söylenebilir. Süreçlerin birdenbire ortaya çıkan sıçramaları da içerdiği hep vurgulanmaya çalışılan ana tez. Fakat bunların yalnız neden sonuç etkileşimiyle mekanist bir anlayışla mı, yoksa diyalektik gelişim yasalarıyla mı açıklanacağı konusunda henüz bir seçme billurlaşmamış. Önümüzdeki yayın zamanının Dergi'yi ayakları üstüne oturabileceğine inanç duymak için yerbilimlerinin doğanın diyalektiğini kavramak için engin veriler kapsadığını hatırlamak yeter sanırız.

Derginin öncü niteliğini belirleyen bir başka yönü de kurumsal olmayışı. Açıkça ulusal ya da uluslararası kuruluşlara, bunların kemikleşmiş akademik ve bürokratik yapı ve ilkelerine karşı bağımsızlığını duyuyor ve bunlarla bir savaşım içine girmiş. Yeryuvarının Mayıs 1977 sayısında çıkan çeviri bunun bir örneği olarak hatırlanabilir.

Derginin yayın kabul koşulları arasında yazının yeryuvarının geçmişindeki süreksizlikleri araştırması, yıkımcı yerbilimin anlamını aydınlatması ya da yayımlanmakta olan yerbilim dergilerinin geri çevirdiği ya da yadsıdığı konularla ilgileniyor olması sıralanıyor.

Dergiye yardımcı olunması konusunda da abone olunması, umut veriyorsa bürokrasi için abone önerilmesi, eleştiri yayınlanması, şirket ya da kuruluşların abone olmalarının sağlanması öneriliyor.

Yıllık abonesinin 10 dolar ve abone adresinin: "Catastrophist Geology, Banco Hollandes Unido S/A, Caixa Postal 1242-ZC-OO Rio de Janeiro" olduğunu, yaşaması ve gelişmesinin gerektiğine inandığımız bu yayına, bir katkı olması için vermek istiyoruz.

YERBİLİM VE COĞRAFYA'DA GÜNCELLEK (1) (2)

W. J. JONG Heemstede, Hollanda

Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında büyük yerbilim tartışmaları olağanlıkla, yıkımcılık (catastrophism) ve tufancılık (diluvialism)'in yadsınması ve tekdüzenlilik (üniformitarianism) ya da Avrupa kıtasında dendiği gibi güncelcilik (actualism)'in utkusu ile sonuçlanmış olarak belirtilir.

Ötekiler arasında Werner, Cuvier ve Buckland yıkımcılığın başsavanucusu sayılırken, İngiltere'de Hutton ve Playfair, Almanya'da Von Hoff, bir süre sonra da Fransa'da Prevost ve İngiltere'de Lyell'in adları ikinci kurama bağlanmıştır.

Buna göre daha yalınlaştırılmış bir şekilde, örneğin bazalt ve granitin kökenlerinin tartışılması - plütonculuk ve neptün-cülük - 'şimdi etkiyen nedenlerin önemi' üstüne çatışmaya bağlanmıştır.

Bazı yazarlar İncil'in saf gerçekçi bir yorumunun oynadığı rolü vurgular: Chorley vö (1964) bile "Ahdiatik'in kabul edilen zaman bilgisi ve metni"nin bazı bölümlerini basmış, Holmes (1965) Hind inanışlarının, yerbilim tarihi düşüncesi

için çok daha uzun zaman süresi sağlayabileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte Hooymaas (1963)'in anlatımından dinsel inançlar ve bilimsel yargılar arasında kesin ilişki olamayacağı da anlaşılmaktadır. Ondokuzuncu yüzyılın başlangıcında tekdüzenli açıklamaların gerektirdiği zaman süresine dayalı kanıtların çoğu yalnızca İncil'in zaman bilgisine dayandırılmıştı (Baulig, 1950). Yüzyılın yirmilerinde bile ilk radyoaktif yaş belirlemelerinin sonuçlarıyla, gökbilimsel vargılara dayandırılan dünyanın yaş hesaplamaları arasında önemli bir ayrılık olduğunu hatırlatmak gereksiz sayılmaz.

Öte yandan dinsel inançların bazı durumlarda bilimin sonuçlarıyla çatıştığı yadsınmazdı: nitekim Beck (1961), Orta Fransa'daki gözlemleri kendisini bazaltın kökeni üstüne volkanıcı bir kurama vardırırken Von Busch'un tedirgin olduğunu belirtir. Fakat o, inancını ve bilimini kabul ettirmeyi, Buckland ve Sedgwick "çekilen sulara gemilerini yüzdürmenin çaresini bulduklarında" olduğu gibi, başardı (Chorley vö, 1964).

(1) Catastrophist Geology'nin Haziran 1976, I-1 sayısı sayfa 32-42'den Tahir ÖNGÜR Türkçeleştirmiştir.

(2) Güncelcilik Oxford Sözlüğü ve Webster'in her ikisinde de yer almaktadır, ama yalnız felsefel anlamda. Öte yandan Encyclopedia Americana yerbilimdeki anlamını vermektedir. Bu yüzden, ileride göreceğimiz bazı karışıklıklar doğurabilecek de olsa, İngilizce şeklini alıntı işaretli kullanmaksızın almakta haklıyım sanırım.